

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

NORRBOTTENS LÄN

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEM ÅRS - BERÄTTELSE
för 1852, 1853, 1854, 1855 och 1856.

STOCKHOLM, 1840.

TRYCKT HOS B. M. BREDBERG.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Norrbottens Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-Berättelse för 1832, 1833, 1834, 1835 och 1836.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

NORRBOTTENS LÄN

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEM ÅRS - BERÄTTELSE
för 1852, 1853, 1854, 1855 och 1856.

STOCKHOLM, 1840.

TRYCKT HOS B. M. BREDBERG.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
1. Länets allmänna beskaffenhet.....	2.
2. Innevånare.....	2.
Folkmängden.....	2.
Folket.....	3.
3. Näringar.....	4.
Jordbruk.....	4.
Boskapsskötsel.....	5.
Renskötsel.....	6.
Skogar.....	6.
Bergsrörelse.....	6.
Fabriker, Bruk och öfriga Näringar, hvilka ej höra till Bergsrörelsen.....	7.
Skeppsbyggeri.....	7.
Glasbruk.....	8.
Binäringar.....	8.
Jagt och Fiske.....	8.
Tjärubrännning.....	8.
Salpeter-tillverkningen.....	8.
Pottaske-tillverkning.....	9.
Land- och Vatten-communicationerne.....	9.
4. Politisk Författning.....	9.
Kammar-Verk.....	9.
Statsbidrag.....	9.
Politie.....	10.
Fattigförsörjningar.....	10.
Städer.....	11.
Piteå Stad.....	11.
Luleå Stad.....	12.
Haparanda Köping.....	13.
Förteckning utvisande antalet af i Skatt ingångne Hemman och Lägenheter inom Norrbottens Län under loppet af åren 1832 till 1836.....	14.
Förteckning öfver anlagde Krono-Nybyggen och Torp, samt upplåtne Lägenheter inom Norrbottens Län, under loppet af åren 1832 till 1936.....	15.

UNDERDÅNIGSTE MEMORIAL.

Efter sakernas vanliga ordning, skall väl uti ett land, som står under odling, till hvilken cathgori man måste räkna Norrbotten, en ostörd tid af fem år, utom det att ett sådant tidskifte kan innefatta många märkvärdiga tilldragelser, i öfrigt vara tillräcklig, att, under för ändamålet gynnande institutioner, frambringa betydliga framsteg i landets utbildning, så väl i ekonomiskt som statistiskt hänseende. Men tänker man sig detta land på Norrbottens latitud: att, ehuru mångfaldiga odlingsstillfällen det än vidare kan hafva att erbjuda, likväl öfver hufvud den mäst odlade delen af jorden redan är intagen: att sommaren inskränker sig till knappa fyra månader; att jordens productions-förmåga, i samma mån, är mera vansklig och mindre mångfaldig: och ändteligen, att capitaler saknas — så finner man lätt, att allt verkligt framskridande måste gå långsamt. Tillstöta åter, under tiden, sådana calamiteter, som, tyvärr, under hela det qvinqvennum, denna berättelse omfattar, drabbat Norrbotten, är det redan lyckligt, om icke utvecklingen tagit en retrograd rörelse. Beskaffenheten af de olyckor, jag antydt, är väl tillräckligen känd, dock må den här omsägas: jag menar missväxterne. Falsk vore den uppgift, att dessa varit här allmänna, ty under sådane omständigheter skulle hvarje välgörenhetens uppoffring varit otillräcklig att skydda innevänarne för en slutlig hungersdöd, men dock har, med få undantag, hvar och en by deraf mer och mindre lidit, och i synnerhet Nybyggare eller de, i hvilkas händer lägenheternes första utbildning varit anförtrödd och hvilka följaktligen minst befunnit sig i den ställning, att förmå uthärda följderna. Denna tiderymd har, såsom offtast är händelsen med ofärder, dock varit lärorik, och väl vore om till-

dragelserne skulle af folket lægges på minnet, samt om den erfaring, som af olykken vunnits, gjorde sig gällande, genom sparsamhet och större om-tänka om jordens häfd, hvilken sednare angelägenhet åtminstone af många illa iakttagits, synnerligast af Nybyggaren, och hvilken omständighet man med säkerhet kan antaga såsom en bidragande orsak till många af de timade skadorne.

Efter denna allmänna betraktelse, öfvergår jag till redogörelsen om Länets tillstånd, i den ordning formuläret föreskrifver.

1. Länets allmänna beskaffenhet.

Detta ämne är fullständigt af mine företrädare i Embetet afhandladt och i allmänhet tillräckligen känt, så att jag icke anser mig böra öka vidlyftigheten med återupprepande af förhållanderna i denna del. Det enda, jag anser mig härvid böra anmärka, för att icke gifva anledning till förvillelse, är, att Länets område, till följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Beslut af den 10de Februari 1837, blifvit ökad med Arvidsjaur och Arjeplogs Lappmarks Församlingar, hvilka ock med ett gemensamt namn af Piteå Lappmarker benämnas. Men då detta inträffat efter den tid, denna berättelse omfattar, har ock denna förökade del af Länet hvarken tagits i beräkning vid de bifogade tabellernes upprättande, eller blifvit, i öfrigt, i denna berättelse innefattad. Så mycket må endast vara nämndt, att desse orter äro belägna i nordvest från Piteå Stad, Arvidsjaur på 15 och Arjeplog på $23\frac{1}{4}$ mils afstånd, och att deras förläggande till detta Län var i alla afseenden lämpligt, och för dem beqvämligare, samt att dessa förbättrade förhållanden jemväl blifvit, ehuru detta tillhör en ännu sednare tid, ökad genom en regulier postgång till och ifrån dessa ställen. Till Länets geografiska fullständighet erfordras nu endast, att gräns-linje emellan Wester- och Norrbottens kustland, som år 1832 uppgicks, fortsättes genom, eller rättare utmed desse Lappmarker upp mot Norrska gränsen.

2. Innevånare.

Folkmängden utgjorde 1831, i kustlandet, tillhoppa 37,936 personer och antogs i Lappmarken, der Mantalsskrifningar icke hållas, till 4,700.

Bifogade Tabell utvisar, att folkmängden, år 1836, upgick, inom kustlandet, till 8,827 männer och 9,672 qvinnor, samt af Mantalsfrie till 9,948 af män och 10,733 af qvinkönet, eller tillhopa med Lappmarkens befolkning, som då kunde antagas till 5,000, en summa af 44,180 menniskor. Som nu totala folkmängden i Länet, år 1831, utgjorde 42,636, har den, på dessa fem år, förökad sig med endast 1,544 personer, då den deremot, under lika lång tid, år 1831, hade tilltagit med 4,037 själar. Som någon farsot icke härjat i Länet, så måste denna förminskning i tillväxten tillskrifvas missväxterne och utvandringar, hufvudsakligast till Norrige. I öfrigt är denna minskning i folkmängden, för närvarande, en ren vinst, emedan Länets tillgångar redan äro nog knappa för de inbyggare, som der nu finnas.

Folket. Detta består, såsom man vet, af trenne särskilde folkstammar, nemligen: Svenskar, Finnar och Lappar, med hvar sitt särskildta språk, hvaraf dock Lappska och Finska röja likhet med hvarandra, synnerligast i benämningar å ting, men otvifvelaktigt är det Lappska mindre odladt. Eget är det emedlertid, att då Finnarne, med få undantag, hvarken tala eller förstå Svenska, detta språk deremot, sådant det bland Norrbottens Allmoge förekommer, i allmänhet talas af Lapparne. Orsaken här till torde dock kunna tillskrifvas dels de sednares nomadiska lefnadssätt, som ofta förer dem ned till kustlandets betesmarker, hvarvid de sättas i ständigare beröring med Svenskarne, dels ock Svenske Nybyggares bosättning i Lappmarken.

Norrbottningens lynne utmärkes af en viss stolthet, som dock saknar detta städade uttryck, hvarigenom det således lätt, men origtigt förblandas med sträfbhet och ogenhet, och hans ömtålighet om sina rättigheter är lika så påtaglig, som hans flegma, i afseende på saker, som icke röra honom närmare eller kanske personligen. Den bildningsgrad, under hvars inflytelse han sig befinner, är säkert fullt jemnförlig, ja öfverträffar måhända Sveriges öfriga Allmoges, men den är dock, för vår tid, för låg, för att icke påkalla åtgärder för dess utvidgning. Till seder är folket i allmänhet oförderfvadt, och om sedlighet heldre trives hos medellösheten, för att ej säga fattigdomen, än hos förmögenheten, så har Länet åtminstone, i detta afseende, vunnit under de föregående åren.

Den böjelse för yppighet i kläder, som utmärkt Allmogen, bibehåller sig likväl synnerligast hos ungdomen, men företrädesvis hos ofigte af det andra könet. — Bränvinsconsumtionen, som i öfrigt icke varit öfverdrifven, skulle säkerligen mycket aftaga, om införseln sjöledes af denna vara till Länet förbjöds,

Folket är i allmänhet härdigt och arbetssamt, men håller sig fast vid gamla bruk och vanor och använder derigenom deras verksamhet stundom mindre lyckligt.

De felslagne skördarne hafva inskränkt tjenstehjons antal och minskat tillfällena till arbetsförtjenst, hvarigenom arbetslönerne oskäligen nedsatts i förhållande till varuvärdena. De förra hafva vanligen bestigit sig sommartiden till 1 R:dr 8 sk. för häst och karl, 32 sk. för en karl och 20 sk. för en qvinna, samt vintertiderne 36 sk. för häst och karl, 20 sk. för ett karldagsverke och 10 sk. 8 rst. B:co för ett qviunodagsverke, allt på egen kost; men i de aflägsnare orterne, ända till 25 à 33 $\frac{1}{3}$ proc. lägre.

3. Näringar.

Jordbruk. Detta utgör med rätta kustlandets egentliga hufvudnäring, ehuru inkomsten deraf, under de fem ifrågavarande åren, varit mycket otillräcklig för odlarens behof i allmänhet, hvilket härrör af de förut angifne orsakerna eller missväxter, föranledde dels af tidiga froster och dels af otjenligare utsäde och mycket af åkrarnes dåliga häfd och svaga begödsling. I Norrbottens klimat ligger det för jordbrukaren mycken magt uppå, att växtligheten hastigt befordras, och detta kan ej annorlunda åstadkommas än genom jordens tillräckliga bearbetning och begödslande; i annat fall uppehålles växten alltför länge, så att frostnätterna hunnit inträda, innan säden nått någon mognad och derigenom vunnit någon consistence, hvarförutan den alltid är, synnerligast vid lugnt väder, högst ömtålig för kyla. Derigenom att hemman klyfvas i allt för små lotter, hvaraf händer, att de med tiden öfverbefolkas, är ägaren nödsakad, att utvidga sitt åkerbruk; men då höbordet, och i följd deraf ladugården, i allmänhet, är allt för inskränkt och ringa för att lemna tillräckligt gödningsämne, och artificiell gödselberedning försummas, inträffar, att utsädet måste

tilltagas betydligt drygare och att drifningen går alldeles för långsamt. Denna alltför stora utvidgning af åkern, i förhållande till ladugården, som äfven gäller om de större hemmanslotterne, förekommer, med få undantag, isynnerhet i de byar, som sakna naturliga ängar och der följaktligen höbordet skall beredas genom odling och växelbruk. Kornet är väl landets egentliga hufvudsäde, men likväl börjar höstrågen att mer och mer begagnas, särdeles i södra delen af Länet, och önskligt vore, om odlingen deraf allmännare antogs och begagnades mera ändamålsenligt, än som sker; ty dels åtnöjer denna säd sig med magrare mark och dels bör den säkrare undgå frostskada än vårsåden, emedan den kan beräknas vara fullmatad innan frosttiden inträffar. I södra orterne, der somrarne äro längre och der föga eller obetydligt snö faller, torde förhållandet väl vara annorlunda, men här synes rågen böra sås tidigt, i slutet af Juli eller i början af Augusti, samt företrädesvis å mera docerande ställen, så att det myckna vattnet, som vid den hastiga öfvergången från vinter till sommar, här inträffar, öfverallt uppkommer, må kunna afrinna, och icke genom ett fortsatt stillastående öfver åkrarne verka antingen broddens och skottets föruttneelse eller öck mattighet i plantan, hvarigenom drifningen blir långsam, hvilken endera olägenhet utan berörde försigtighet här ofta tillstöter, särdeles om man sått för tjockt, ett ytterligare misstag, som af allmogen här äfvenledes begås. Med tiden skola väl dock de fel, som uu vidröra jordbruket, af erfarenheten undanrödjas, synnerligast sedan laga skiften hunnit byarne öfvergå och Allmogen derigenom vunnit friare händer för sin verksamhet. I öfrigt lider jordbruket betydligt, genom den för högt drifna tjarutillverkningen, hvaråt många jordbrukare, särdeles Nyhemmans innehafvare, egna allt för mycken tid, så att derigenom den redan uppbrutna jordens behöriga häfd försummas och nyodlingarne alltför lamt bedrifvas. Medgifvas måste dock, att missväxterne i allmänhet nu tvungit Allmogen, på jordbrukets bekostnad tillgripa denna *binäring*, såsom *lemnande* hastigare, ehuru knapp inkomst. Väl hafva, såsom nedanför anføres, en mängd Nyhemman blifvit anlagda, samt än flere lägenheter för begagnande tills vidare upplåtne, men på det hela har dock jordbruket gjort föga framsteg, emedan det på många äldre lägenheter blifvit eftersatt. — Potatoesodlingen begagnas öfver allt, men åringen deraf har äfvenledes varit knapp. Lin odlas föga eller intet, men Hampa, på en del ställen, något mera.

Boskapsskötsel. Denna näring är, såsom af det föregående kan slutas, ett sine qua non för jordbruket härstädes och följaktligen lika vigtig

för orten, som det sednare, oberäknadt den särskilda inkomst, som boskapskötseln i och för sig sjelf bereder. I denna näring hafva Finska Församlingarne ett märkbart företräde framför de Svenska, väl icke för den större quantitet ladugårdsalster, som af de förre afsättas, hvilken öfvervigt måste tillskrifvas den tarflighet, hvartill Finska allmogen inskränker sig, men deras öfverlägsenhet uti ifrågavarande hänseende består egentligen uti en sådan kokreaturens ändamålsenligare behandling och utfodring, att mjölkafkastningen, efter lika antal kreatur, alltid blifver betydligt större hos dem, än hos Svenskarne. Angelägenheten af utvidgadt höbord uppfattas väl öfver allt och eftersträfvast, men detta oaktadt och fastän kreaturen varit i allmänhet fredade från sjukdomar och i kustlandet för rofdjur, hafver, under den ifrågavarande perioden, någon tillökning i ladugårdarne icke kunnat åstadkommas, i anseende till den knappa höafkastning, som nästan alla åren inträffat. Färafveln nyttjas öfverallt af allmogen till husbehof, men kreatursracen är småväxt och grofullig.

Renskötsel, som är Lappallmogens och jemväl, i förening med boskapskötseln, åtskillige Lappmarks-nybyggares hufvudnäring, kan ej eller sägas hafva vunnit någon tillväxt, en följd dels af sig här och der visade sjukdomar och dels af den myckenhet rofdjur, synnerligast vargar, som, i anseende till de snömagra vintrarne, vågat sträcka sina tåg till Lappmarkernes för dem eljest temligen fredade områden.

Skogar. Desse bestå hufvudsakligast af barrträd och något björk, samt hafva, under missväxtåren, utgjort en af de hufvudsakligare källorne för allmogens uppehälle och äro följaktligen vid hafskusten och de mera bebodda trakterne mycket medtagne.

Bergsrörelse. Denna är en bland de få näringar, som under det ifrågavarande tidskiftet gjort betydligare framsteg. Också eger orten allt hvad som till dess bedrifvande erfordras, och då Folket varit i behof af hvarje arbetsförtjenst samt malmtransporter och kol följaktligen varit mindre dyrköpte, måste mera liflighet i jernhandteringen hafva inträdt. En nyhygged masugn i Afvaforss och en ny Stångjernshammare i Hvitåforss inom Råneå Socken hafva trädt i verksamhet och ökat tillverkningen. De i Ristjäl-skogen upptäckte flere malmfält, hvaraf en del skola innehålla godartad jernmalm, hafva blifvit betydligt bearbetade och nu mera är der

blåsning börjad i en prydlig masugn. Mycket skulle sannolikt kunna göras för Norrbotten i denna väg, då man betänker de outtömliga malmtillgångar, som Länet längre upp mot fjellen erbjuder, men Capitaler erfordras och dessa skola väl ock en gång visas hit af den aldrig hvilande speculationsandan.

Fabriker, Bruk och öfriga Näringar, hvilka ej höra till Bergsrörelsen. Bland dessa intaga, otvifvelaktigt, *Sågverken* främsta rummet. Ehuru väl ett dylikt i Neder-Calix Socken, för bristande skogstillgång, blifvit nedlagdt, har dock så mycken större liflighet rådt vid de öfriga, för hvilkas tillverkning ock conjuncturen, under ifrågavarande tid, varit särdeles gynnande. Eljest röjer sig mycken föränderlighet i denna conjunctur; förmodligen en följd deraf, att tillverkningarne afsättas åt ett enda håll, nemligen Hufvudstaden. Sedan en större frihet, i afseende på tiden för tillverkningarnes åstadkommande, med Kongl. Kammar-Collegii Kungörelse af den 22 September 1824 inträdt, borde dock visserligen sågverkshandteringen kunna ändamålsenligare bedrifvas. — Äfven här hafva missväxterne utöfvat sin inflytelse, genom folkets behof af arbetsförtjenst; stockfångsten och brådtransporterne till lastage-platserne hafva nämligen varit billigare, än tillföre.

Skeppsbyggeri. Denna näring har återigen blifvit särdeles upplifvad, och derföre har Länet och de många personer, som vid varfven njutit och njuta en säker inkomst, till stor del att tacka Grosshandlaren och Riddaren *Liljewalch*, som på det sätt satt denna näring i förbindelse med de undsättningsanstalter, han för Länet sig åtagit, att han afundsättningstagare, i afbetalning, emottagit skeppsvirke, hvilket han derefter användt å ett af honom invid Luleå Stad inrättadt betydligt Skeppsvarf, der en mängd fartyg årligen dels nyhyggs, dels undergått reparation. Såsom vanligt är, har detta företag framkallat flere medtäflare, så att nu mera en myckenhet fartyg öfver allt i Länet, men hufvudsakligast i Luleå, hyggas, dels för inhemsk, dels för utländsk räkning. Mycket kan väl ock till en början härtill hafva bidragit allmogens behof, att äfven emot nedsatt pris leverera byggnadsvirke. Väl vore, om de utländske beställningarne, som vid varfven härstädes varit betydliga, icke förminskas, för att ej säga upphöra, till följd af den tull-tariff, som å skepps-inventarier nu mera blifvit bestämd.

Blott ett enda *Glasbruk* finnes i Länets. Det eges af ett Bolag, som icke räknar någon medlem bland Länets innevånare, men drifver icke desto mindre fördelaktigt sin rörelse. Några finare tillverkningar åstadkommas der icke, utan bestå de hufvudsakligaste af fensterglas och bouteiller, som till största delen utskeppas på Stockholm.

Binäringar, såsom *Jagt* och *Fiske*, hafva varit mindre indräktige, synnerligast den förra. Och om det sednares afkastning icke lemnat stor afsättning, har det dock varit ett godt stöd under dessa sädesfattiga år.

Tjårubräning. Derom har jag redan, i sammanhang med berättelsen om Jordbruket, något utlätit mig. Med denna binäring förhåller det sig likasom med alla öfriga, då de göras till hufvudsak: de skada då mera än de gagna. Detta vill man ock hoppas, att folket inser, och skulle några goda år inträffa, tror jag, att denna näring träder tillbaka till sin ursprungliga bestämmelse.

Saltpeter-tillverkningen är bland de mera lämplige för jordbrukaren, emedan den icke fordrar hans aflägsnande från hemmanet och icke borttager mycken tid. Den bedrifves egentligen i Luleå Fögderi och är, oakadt det nedsatta lösningspriset, i jemnt tilltagande. Assessoren och Riddaren *Plageman*, som, för allmogens uudervisande i binäringar, här blifvit anställd år 1835, har inrättat, på försök, en varmlada, hvars ändamål är, att jemväl under vintermånaderne förmå bereda saltpetermullen och derigenom, om möjligt är, fördubbla tillverkningen. Lyckas *Plageman* häruti, hvartill anledningar förefinnas, och methoden sedan skulle af allmogen antagas, hvilket man ock bör hoppas, så kunde lösningspriset till det allmännas lättnad än vidare nedsättas, eller Statens mellankomst må hända alldeles indragas, synnerligast om allmogen äfven kunde förmås till Salt-peters raffineri.

Pottaske-tillverkning. Denna näring infördes i slutet af 1820:talet från Österbotten och har sedan den tiden begagnats i Länets norra Socknar, dock synnerligast i Neder-Calix. — Assessoren *Plageman* har, de sednare åren, arbetat på dess allmännare antagande i hela Länets, hvarföutan, med dertill af Regeringen förskjutne medel, ändamålsenlige Pottaske-sjudningspannor blifvit anskaffade, för att tillhandahållas hugade Pottaske-till-

verkare, emot betalning af Pannornas värde med $\frac{1}{5}$ del årligen. Önskligt vore, om Allmogen fattade hog för denna näring, så vida skogarne i allmänhet öfverflöda med rudimaterier härtill och den i öfrigt eger det företräde, att den kan bedrifvas af barn och ålderstigne, samt således icke från jordbruket rycker den verksammare arbetskraften.

Åtgärder till beredande af vidare bekvämligheter vid *Land- och Vatten-communicationerne* hafva icke blifvit vidtagna. Vål har fråga varit väckt om rensning af Torneå Elf, men då sådant icke kunde företagas utan samverkan från Finska eller Ryska sidan och detta blifvit vägradt, så har projectet härom tills vidare förfallit.

4. Politisk Författning.

Kammar-Verk. Under de fem år, denna Berättelse omfattar, har hemmantalet af i Skatt ingångne lägenheter blifvit förökadt med $2\frac{27}{8}$ mantal af Krono- och $7\frac{5}{8}$ mantal af Frälse-natur, eller med tillhoppa $10\frac{3}{16}$ mantal, fördelte i 34 särskilde lägenheter. Denna tillökning är ringa och dess obetydlighet en följd af den förlängning i frihetsår, som medgifvits och missvexternes verkningar påkallat. Under samma tid hafva 112 Nyhemman blifvit till anläggning beviljade, deraf 50 i Lappmarkerne, och 6 Krono-torp, bland dem ett i Lappmarken, samt 643 lägenheter, deraf 536 i Lappmarkerne, särskildt upplätne för begagnande tills vidare. Afvittringarne hafva fortgått oafbrutet och nu mera äro Afvittringsberedningarne i tvenne Socknar fullbordade, samt Afvittrings-Utslag för dem meddelade.

Statsbidrag. Dess belopp återfinnes i den bifogade Tabellen, särskildt för hvarje slags jord och lägenhet. I afseende på Ordinarie-Räntan utgår den i kustlandet uti Spanmål, Smör och penningar samt bestiger sig å helt hemman af Krono- och Kronoskatte-natur till $2\frac{1}{4}$ Tir Korn, 2 ~~Sk~~ $15\frac{1}{8}$ & Smör och 3 R:dr 23 sk. $4\frac{1}{2}$ rst. penningar, som tillhoppa gör $6\frac{2}{3}$ R:dr efter Kronovärde, men beror i öfrigt på markegången, då persedlarne lösas. Dessutom betalas Kronotionde och Bevilling för dessa hemman, men i Lappmarkerne deremot ega icke desse sednare utskylder rum och ordinarie räntan, som väl bestiger sig till förenämnde belopp, utgår dock endast i penningar utan förvandling. Frälsehemmanen erlägga allenast Bo-

skaps- och Skjutsfärdspenningar, med tillhopa 40 sk. på mantalet samt Kronotionden och bevillning, och många af dem äro, till följd af särskildte privilegier, jemväl från Rotering frikallade. I den allmänna förlägenhet, som missväxterne förorsakat, hafva Krono-utskylderne blott med svårighet kunnat inbringas och betydligare rester förekommit öfver allt, men isynnerhet i Luleå Fögderi, som, man bör likväl märka det, är det mest bebodda. Utom den ränta, som, enligt hvad berördt är, ligger på hemmanen i Lappmarken och hvilken är ganska lindrig, då deremot den, som vidlåder hemman i kustlandet af Krono- och Kronoskatte-natur, är nog tung, erlägga Lappbyarne en så kallad Lapps-katt, som ursprungligen utgått i pelterier, men nu utgöres i penningar och en gång för alla är för hvarje by bestämd och af byns grannar gemensamt ansvaras, men af Fogden dem emellan jemkas, allt efter förmögenhet och i den mån någon granne tillkommer eller afgår.

Politie. Kongl. Förordningen om Socknestämmor och Kyrkoråd med de förändringar och tillägg deri, som år 1828 blifvit påbudne, innefatta åtskilliga föreskrifter om helsovården samt stadganden för ordningens och sedlighetsens vidmakthållande och hafva tillämpats i förekommande fall. I öfrigt hafva ordningen och sedligheten, dessa vilkor för samhällets bestånd, fortfarit att vara tillfredsställande. Skolor å landet saknas öfverallt, men man bör hoppas, att denna brist inses och i framtiden afhjelpes.

Fattigförsörjningar finnas i hvarje Församling mer och mindre ändamålsenligt inrättade. Under andra förhållanden kunde de må händas, hvar i sin ort, vara temligen tillfyllestgörande, men den tillväxt af fattiga, som under de sednare åren uppkommit, påkallar otvifvelaktigt mera vidtomfattande och uttänkta föreskrifter i ämnet, än dem församlingarne härtills för det mesta gifvit sig sjelfva. Sparbanker finnas ej, men Socknemagaziner äro nu mera inrättade uti alla Svenska Församlingar i Länet.

Gästgifverierne bestridas af vissa dertill indelpte hemman, som derföre åtnjuta befrielse från knektehåll, och skjutsningsbesväret fullgöres nu, såsom tillförene, genom Håll- och Reservskjuts.

Utom den Gästgifverierne medgifna bränvins-minuterings-rättighet, finnes i öfrigt å landet icke några tillättna krogar; dock märker man, att

krogrörelsen löuligen bedrifves i en del Kyrkostäder, oaktadt Kronobetjeningens vaksamhet.

Smittosamma sjukdomar hafva väl visat sig, men, oansedt all den stora brist och nöd, som mångenstädes förefunnits, dock icke fått tillfälle att utbreda sig. Sjukvården besörjes af trenne Provincial- och en Regements-Läkare. Vaccinateurer äro uti alla Socknar tillsatte och fullgöra i allmänhet försvarligt deras äligganden.

Några särskilde anstalter till rofdjurs utödande finnas icke i Länet, utan är vanan i kustlandet den, då någon gång någon varg eller björn visar sig, att de skickligaste skyttarne, hvarpå god tillgång finnes, uppträda, och vänligen slutas idrotten innan korrt med rofdjurets död. — I Lappmarken tillgår på samma sätt, dock med den skillnad, att, oaktadt all Lappens skicklighet och ihärdighet, han likväl, under snöfattiga vintrar, då vargarne liksom af instinkt infinna sig i myckenhet, icke alltid lyckas att freda sina hjordar, såsom förhållandet varit under flere af de ifrågavarande åren.

Städer.

I Länet finnes egentligen blott tvänne Städer, nemligen Piteå och Luleå. Haparanda Stad existerar blott till namnet.

Piteå Stad, som är Landshöfdingens Residens och hade år 1836 en folkmängd af 1,215 personer, är belägen i södra ändan af Länet på en mils afstånd ifrån kusten med en tämmeligt beqväm hamn, dit nu mera, till följd af anbragte dambyggnader vid utloppet af Piteå elf, hvarest segelleden förut varit mycket grund, 14 à 15 fots djupgående fartyg kunna inlöpa. Det egna förhållande inträffar, i afseende på Stadens läge, att, oaktadt, om jag mins rätt, Konung Carl X uti en Nädig Resolution, uti stränga ordalag befalle att Staden skulle byggas i närheten af Kåge by i Skellefteå Socken af Westerbottens Län, hvilken plats i alla afseenden varit mera tjenlig, Staden, detta oaktadt blifvit uppförd der den nu befindes eller på en af Stadsboerne fordomdags inköpt holme i Piteå elf, utan att man känner af hvilken anledning man vågat tillåta sig en sådan afvikelse från den Kongl. föreskriften. Stadens bestånd grundar sig på Handel, Jordbruk och Fiske. Exporten bedrifves med ortens producter, såsom Tjä-

ra, Skinn- och något Victualie-varor, hufvudsakligast hämtade från Piteå Socken, Arvidsjaur's och Arjepplougs Lappmarker, samt till någon del äfven från Skellefteå och Burträsk's församlingar i Westerbotten, hvarest dock i sednare tider Umeå Stad och Skellefteå Landthandlare tillvällat sig den hufvudsakligaste handeln. Varu-afsättningen har, med få undantag, varit rigtad på Hufvudstaden, derifrån de hufvudsakligaste förnödenhets-artiklarna jemväl blifvit hämtade. Stadens egna fartyg hafva utgjort ett antal af endast 3 å 4, och hvad derutöfver erfordrats för ex- och importen, har befraktats. Stadens Fiskareborgare idka sin näring egentligen å tvenne särskildta fiskeläger, båda belägna i Westerbottens Län, nemligen Skälgrundet på åtta och Rönskäret på trenne mils afstånd härifrån, och fångsten består mest af strömming, samt kan under de ifrågavarande åren anses hafva varit medelmåttig. Dessutom fiskas i Stadens skärgård Aborre, Sik och Gädda m. m. Sistnämnde skär, som tillhört Kinbäcks by, blef för några år tillbaka inköpt för Stadens räkning. — Stadens handtverkerier äro obetydliga, men dess jordbruk skötes väl och dess åkrar hafva i allmänhet undgått frostsador. — I Staden finnes en Trivial-Skola, som fortfar att bibehålla sitt goda anseende. Länets Curhus och Lazarett, som här är beläget, eger visserligen tillräckligt utrymme, men, i anseende till de knappa inkomsterna, som utom en obetydlig summa Collectmedel endast består af Curhus-afgiften, hvilken i denna folkfattiga ort efter afdrag af afkortningar endast utgjort, öfver hufvud, 1,300 å 1,400 R:dr årligen, har någon egentlig utvidgning i sjuksängarnes antal icke kunnat åstadkommas; dock hafva trenne frisängar för fattiga sjuka varit etablerade.

Luleå Stad, belägen sex mil norr om Piteå invid Luleå elf och på en half mils afstånd ifrån kusten, har en ganska god och tillräckligt djup hamn. Inuevånarnes antal utgjorde år 1836 ett sammanräknadt antal af 1069 personer. Exporthandeln drifves med producter ifrån Öfver- och Neder-Luleå, Råneå, Öfver- och Neder-Calix samt Jockmocks och Gellivare församlingar. Visserligen delas dess handel i Öfver- och Neder-Calix med Landthandlare, i synnerhet i sistnämnde församling samt med Haparanda Borgerskap, men Staden eger dock ett betydligt större handelsdistrict än Piteå och drifver följaktligen mera rörelse och är förmögnare. Och fastän Staden hufvudsakligast afsätter sine varor på Stockholm, utskeppas äfven betydligt på utrikes ort. Invid Stadens hamn är det förut omtalta Liljewalchska skeppsvarfvet beläget och i öfrigt hafva ock Stadens hand-

lande i dess grannskap etablerat enahanda inrättningar, hvilket allt tillsammans taget mycket bidrager till Stadens förbindelse med utlänningen. I anseende till verksamheten å desse inrättningar äro ock åtskillige handtverkerier, som dermed ega gemenskap, såsom Svarfvare och Repslagare, betydligt sysselsatte. I öfrigt är Luleå dock mindre, än Piteå, grundad på Fiske, som likväl i allmänhet endast idkas i dess egen skärgård. Staden eger en lägre Apologist-Skola, der undervisningen skötes af tvänne Lärare.

Haparanda Köping, belägen på vestra sidan af Torneå elf invid gränsen mot Ryssland, har stigit betydligt i välstånd, något som dess flera snygga och prydliga hus jemväl förkunna. Dess nära grannskap med ett främmande rike är bland andra äfven en härtill bidragande omständighet. Stadens hamn eller redd är deremot högst obehvämlig, ty närmare än på en mils afstånd uti utloppet af Torneå elf kunna fartyg ej anlöpa. Köpingens Handelsdistrict utgöres, såsom nämndt är, till en del af Calix Socknar, samt dessutom af Neder-Torneå, Carl Gustafs och Öfver-Torneå församlingar, alla tillhörande kustlandet, och af Juckasjerfvi och Enontekis Lappmarker, oberäknadt de Ryska eller Finska Socknarne på östra sidan om Torneå och Muonio elfvar. Dess exporthandel drifves med Tjära, Pelterier och betydligt Victualievaror, såsom Smör, Talg och Lax, hvilket allt hufvudsakligast afskeppas på Stockholm, hvarifrån ock en del förnödenhetsartiklar återhämtas, men det öfriga öfver Finland och från annan utrikes ort. Köpingen saknar ännu sin egen justice, men är försedd med en lägre Skola med tvänne Lärare, samt med ett Apothek och är tillika station för en Provincial-Läkare. Dess folkmängd utgjorde, år 1836, Tvåhundra fyrtiotre personer. I öfrigt göra Westgötha-Handlanderne Stadens Borgerskap mycket intrång och bidraga dessutom till underhållande af begäret efter lyx hos Allmogen, hvarföre allas önsksningar stämma deri öfverens, att Länet för deras kram borde fridlysas.

Piteå Lands-Cancelli, den 24 December 1839.

C. A. v. HEDENBERG.

J. G. Rosenlindt. Fr. Halleen.

Förteckning utvisande antalet af i Skatt ingångne
Hemman och Lägenheter inom Norrbottens Län
under loppet af nedannämnde Fem år.

	Luleå Fögderi.			Calix Fögderi.			Torneå Fögderi.			Summa Summarum.		
	Antal.	Krono.	Fälise.	Antal.	Krono.	Fälise.	Antal.	Krono.	Fälise.	Antal.	Krono.	Summa Skattel.
År 1832	—	—	—	—	—	—	2	5 2 8	—	2	5 2 8	5 4 8
„ 1833	4	17 32	—	3	41 19 2	—	1	—	—	8	15 3 2	15 3 2
„ 1834	4	5 32	1 8	1	1 12	—	1	—	—	7	2 2 3	2 2 3
„ 1835	4	5 16	3	—	—	—	2	—	—	6	2 2 3	3 2 3
„ 1836	3	5 62	1 8	6	17 48	3	2	—	—	11	6 6 4	5 1 4
Summa	15	29 65	4 8	10	125 192	3	8	11 24	—	34	27 28	10 9 48

Norrbottens Lands-Contoir i Piteå den 22 November 1839.

Fr. Halleen.

Förteckning öfver anlagde Krono-Nybyggen och
Torp, samt upplätne Lägenheter inom Norrbot-
tens Län, under loppet af nedannämnde Fem år.

	Luleå Fögderi.		Calix Fögderi.		Torneå Fögderi.		Summa för Kustlandet.		Inom Lapp- markerne.		Summa Summarum.							
	Nybyggen.	Torp.	Lägenheter.	Nybyggen.	Torp.	Lägenheter.	Nybyggen.	Torp.	Nybyggen.	Torp.	Lägenheter.	Nybyggen.	Krono-Torp.	Antal Lägen- heter.				
År 1832...	10	1	—	8	—	15	2	—	15	20	1	30	6	—	177	26	1	207
„ 1833...	9	—	20	4	2	4	3	1	4	16	3	28	12	—	69	28	3	97
„ 1834...	9	—	5	2	—	4	2	—	1	13	—	10	10	1	106	23	1	116
„ 1835...	—	—	3	—	—	—	—	—	2	5	—	5	12	—	146	17	—	151
„ 1836...	7	1	28	1	—	2	—	—	4	8	1	34	10	—	38	18	1	72
Summa	35	2	56	15	2	25	12	1	26	62	5	107	50	1	536	112	6	643

Norrbottens Lands-Contoir i Piteå den 22 November 1839.

Fr. Halleen.

